Från lagstiftningsarbetet

Lagstiftning i riksdagen våren 2004

I denna översikt lämnas en redogörelse för lagstiftningsfrågor som har behandlats av riksdagen under våren 2004. Redogörelsen gör inte anspråk på att vara fullständig. Lagstiftning om skatt och tull har förbigåtts. Om inte annat sägs har lag eller lagändring trätt i kraft den 1 juli 2004. Hänvisningarna till Svensk författningssamling (SFS) avser samlingen för år 2004. I de fall SFS-nummer saknas var författningen den 2 augusti 2004 ännu inte utkommen från trycket.

Statsrätt

Under våren 2004 beslutade ändringar i *lagen om statligt stöd till politiska partier* innebär att stödet höjts. Ändringarna träder i kraft den 1 juli 2004 men tillämpas från och med det bidragsår som började den 15 oktober 2003. Ändringar i *lagen om stöd till riksdagsledamöternas och partigruppernas arbete i riksdagen* innebär en utbyggnad av reformen med politiska sekreterare. Ändringarna träder i kraft den 1 september 2004.

Riksdagen har beslutat ändringar i *sametingslagen* och *lagen om behandling av personuppgifter i verksamhet med val och folkomröstningar.* Ändringarna avser bestämmelserna rörande val till Sametinget (SFS 538 f.).

Offentlighet och sekretess

Riksdagen har beslutat ändringar i *sekretesslagen.* Ändringarna innebär sammanfattningsvis följande. Sekretessen för fotografier av enskilda personer i offentliga register skärps. Den personaladministrativa sekretess som gäller hos myndigheter där personalen särskilt kan riskera att utsättas våld eller annat allvarligt men utvidgas till att omfatta ytterligare uppgifter, bl.a. i form av fotografisk bild, och uppgifter om närstående till personalen. Ordningsvakter och väktare har fått ett sekretesskydd som motsvarar det personaladministrativa sekretesskyddet för poliser och andra utsatta yrkesgrupper. Sekretess hos domstol till skydd för uppgifter om enskildas personliga eller ekonomiska förhållanden omfattar även uppgifter i mål om brott mot tystnadsplikt och mål om dataintrång. Såvitt gäller domstolarna skall sekretessen i förundersökning för uppgifter om enskildas personliga och ekonomiska förhållanden, som sedan år 1999 gällt med omvänt skaderekvisit, åter gälla med rakt skaderekvisit, dvs. med presumtion för offentlighet. Vid förhandling om användningen av tvångsmedel skall sekretess till skydd för enskild omfatta uppgift om vem som är misstänkt bara om det kan antas att fara uppkommer för den misstänkte, eller någon närstående till den misstänkte, utsätts för våld eller annat allvarligt men om uppgiften röjs. Sekretessen till skydd för uppgifter om enskildas personliga förhållanden, som gäller i bl.a. Justitiekanslerns skadereglerande verksamhet, gäller även i andra myndigheters skadereglerande verksamhet. Sekretessen för säkerhets- och bevakningsåtgärder utvidgas till att avse system för automatiserad behandling av information (SFS 507 f.).

Därutöver har i *sekretesslagen* införts en föreskrift så att sekretessskyddet för uppgifter om de anställda i Justitieombudsmannens personaladministrativa verksamhet överensstämmer med det som gäller motsvarande verksamhet vid myndigheter bl.a. inom rättsväsendet. Lagändringen har trätt i kraft den 1 april 2004 (SFS 101).

En annan under våren 2004 beslutad ändring i *sekretesslagen* innebär att sekretess skall gälla för uppgift som lämnar eller kan bidra till upplysning om säkerhets- eller bevakningsåtgärd med avseende på den civila sjöfarten, om det kan antas att syftet med åtgärden motverkas om uppgiften röjs. Lagändringen har trätt i kraft den 1 mars 2004 (SFS 80).

Annan offentlig rätt

Riksdagen har beslutat ändringar i *lagen om Sveriges riksbank* som innebär att riksbanken har rätt att utfärda föreskrifter och vitesföreläggande såvitt avser verksamhet med anknytning till bankens betalningssystem eller kontantförsörjningsuppdrag (SFS 668).

I *utlänningslagen* har införts bestämmelser om att det i beslut om avvisning eller utvisning skall anges till vilket land eller vilka länder verkställighet av ett avvisnings- eller utvisningsbeslut skall genomföras och att det är till detta land eller dessa länder som verkställighet skall ske. En utlänning som skall avvisas eller utvisas få dock alltid sändas till ett land som han eller hon visar att mottagande kan ske i. Vidare har det s.k. transportörsansvarsdirektivet genomförts i svensk rätt. Transportörer har därigenom fått skyldighet att kontrollera att utlänningar innehar pass och andra tillståndshandlingar som krävs för att resa in i landet. Vidare regleras transportörers skyldighet att kontrollera att utlänningar har medel för sin hemresa. Transportörer som inte uppfyller sin kontrollskyldighet skall betala en särskild avgift, högst 46000 kr, för varje utlänning. I de fall en utlänning vägras inresa och omedelbar vidaretransport inte är möjlig är transportören skyldig att svara för kostnader för utlänningens uppehälle. Samtidigt beslutade ändringar i *lagen om mottagande av asylsökande m.fl.* innebär att dag- och bostadsersättning kan sättas ned helt eller delvis för en utlänning som fyllt 18 år om han eller hon försvårar utredningen i ärendet om uppehållstillstånd genom att inte medverka till att klarlägga sin identitet (SFS 407 f.).

En under våren 2004 antagen *lag om samtjänst vid medborgarkontor* innebär att den tidigare försöksverksamheten blir permanent (SFS 543).

Genom en under våren 2004 beslutad ändring i *radio- och TV-lagen* har införts en ny undantagsregel om när gränsen för tillåten mängd reklam under en timme får överskridas i TV-sändningar. Lagändringen har trätt i kraft den 1 maj 2004 (SFS 147).

Allmän förmögenhetsrätt

Genom ändringar i bl.a. *lagen om inskrivning av rätt till luftfartyg* har gjorts möjligt att med sakrättslig verkan skriva in förvärv av äganderätt och nyttjanderätt till luftfartyg i ett register — inskrivningsregistret för luftfartyg. Det nya registret förs av Luftfartsverket. Lagändringarna träder i kraft den 1 april 2005 (SFS 82 ff.).

Konsumenträtt

Riksdagen har antagit en ny *produktsäkerhetslag* och beslutat ändringar i annan lagstiftning om allmän produktsäkerhet, bl.a. *arbetsmiljölagen, läkemedelslagen, lagen om leksakers säkerhet, lagen om medicintekniska produkter, fordonslagen* och *fartygssäkerhetslagen*. Den nya pro-

duktsäkerhetslagen, som ersatt 1988 års produktsäkerhetslag, genomför i svensk rätt ett direktiv om allmän produktsäkerhet och kompletterar speciallagstiftningen på produktsäkerhetsområdet. Lagen är tillämplig vid tillhandahållande av varor och tjänster i näringsverksamhet och varor i offentlig verksamhet, under förutsättning att varan eller tjänsten är avsedd för konsumenter eller kan antas komma att användas av konsumenter. I lagen slås fast att näringsidkare endast får tillhandahålla säkra varor och tjänster. Näringsidkarna är skyldiga att på eget initiativ lämna säkerhets- och varningsinformation, återkalla varor och tjänster från såväl näringsidkare i senare säljled som konsumenter samt bedriva ett förebyggande säkerhetsarbete. Konsumentverket skall se till att bestämmelserna i produktsäkerhetslagen samt föreskrifter och beslut som har meddelats med stöd av lagen efterlevs. En statlig myndighet som enligt någon annan författning har tillsyn över efterlevnaden av särskilda bestämmelser om produktsäkerhet i fråga om vissa varor, tjänster eller risker är dock tillsynsmyndighet även enligt produktsäkerhetslagen och föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen. Tillsynsmyndigheterna har getts behörighet att själva ingripa med förbud och förelägganden. En näringsidkare som överträder någon av de skyldigheter som följer av lagstiftningen kan åläggas en sanktionsavgift. Avgiften, som döms ut av allmän förvaltningsdomstol, skall fastställas till lägst 5000 kr eller högst 5 miljoner kr (SFS 451 ff.).

I syfte att i svensk rätt genomföra artikel 13 i det s.k. kommunikationsdataskyddsdirektivet har riksdagen beslutat ändringar i *marknadsföringslagen*. Lagändringarna innebär att en näringsidkare vid marknadsföring till fysiska personer som huvudregel får använda e-post, inklusive s.k. SMS- och MMS-meddelanden, endast om mottagaren har samtyckt till det på förhand, en s.k. opt in-lösning. Kravet på samtycke på förhand gäller dock inte vid marknadsföring inom ramen för ett befintligt kundförhållande. Ett reklammeddelande som sänds med e-post skall alltid innehålla en giltig adress till vilken mottagaren kan sända en begäran om att marknadsföringen skall upphöra. Lagändringarna har trätt i kraft den 1 april 2004 (SFS 103).

Riksdagen har antagit en ny *prisinformationslag*, som skall ersätta 1991 års prisinformationslag. Tillämpningsområdet för den nya lagen omfattar, utöver bestämda produkter i betydelsen varor och tjänster, också andra nyttigheter, exempelvis leverans av el och finansiella tjänster. Lagen är utformad som en ramlag och innehåller bemyndiganden för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela närmare föreskrifter om skyldighet att lämna prisinformation och om beräkningen av pris och jämförpris. I den mån det finns särskilda föreskrifter om prisinformation till konsumenter är lagen inte tillämplig. Lagen träder i kraft den 1 oktober 2004 (SFS 347 f.).

För att stärka konsumentskyddet vid förvärv och entreprenadarbeten avseende småhus har riksdagen beslutat ändringar i *konsumenttjänstlagen, konsumentköplagen* och *lagen om byggfelsförsäkring* m.fl. lagar. Den konsumenträttsliga regleringen av avtal mellan konsument och näringsidkare som rör uppförande och om- eller tillbyggnad av småhus (småhusentreprenader) är undantagslöst tvingande till konsumentens förmån. Detsamma gäller för avtal om försäljning av småhus och husbyggsatser. I konsumenttjänstlagen har tagits

in särskilda regler för småhusentreprenader som avser uppförande och tillbyggnad av småhus. Därutöver har i lagen om byggfelsförsäkring införts regler om att det i vissa fall skall finnas ett färdigställandeskydd respektive ett avhjälpandeskydd vid byggande av småhus. Den nya lagstiftningen träder i kraft den 1 januari 2005 (SFS 551 ff.).

Riksdagen har beslutat en ändring i *lagen om finansiell rådgivning till konsumenter* som innebär att lagens tillämpningsområde utökats till att omfatta även sådan rådgivning som enbart avser råd om placering av konsumentens tillgångar i traditionell livförsäkring (SFS 571).

Familjerätt

I syfte att förhindra barnäktenskap och tvångsäktenskap har riksdagen beslutat ändringar i *äktenskapsbalken, lagen om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap, lagen om registrerat partnerskap* samt *lagen om rätt att förrätta vigsel inom andra trossamfund än Svenska kyrkan*. Ändringarna innebär bl.a. att ingen längre kan ingå äktenskap inför svensk myndighet före 18 års ålder utan särskilt tillstånd och att villkoren för sådant tillstånd skärpts. Därutöver innebär ändringarna en ny regel som förtydligar och förbättrar möjligheterna att vägra erkänna ett utländskt äktenskap som ingåtts under tvång eller som inte hade tillåtits vid en svensk hindersprövning. Möjligheten till äktenskapsskillnad utan föregående betänketid har utvidgats till att omfatta även fall då äktenskapet ingåtts under tvång eller i strid mot ålderskravet. Allmän åklagare kan föra talan om äktenskapsskillnad i dessa fall. Ändringarna, som trätt i kraft den 1 maj 2004, berör i tillämpliga delar också registrerade partnerskap (SFS 142 ff.).

Fastighetsrätt

Under våren 2004 beslutade ändringar i *jordabalken* och *lagen om företagsinteckning* innebär att det är möjligt att bevilja fastighetsinteckningar och företagsinteckningar i sådan utländsk valuta för vilken det finns tillgång till en kurs för växling mellan den aktuella valutan och svenska kronor. Enligt samtidigt beslutade ändringar i *utsökningsbalken* skall kronofogdemyndigheten när en fastighet eller tomträtt säljs exekutivt vid upprättande av sakägarförteckningen göra en omräkning till svenska kronor. Ändringarna i jordabalken och utsökningsbalken har trätt i kraft den 1 juli 2004. Ändringarna i lagen om företagsinteckning träder i kraft den 1 januari 2005 (SFS 448 ff.).

Riksdagen har beslutat ändringar i *jordabalken* och *fastighetsbildningslagen*. Innebörden av lagändringarna är att lantmäterimyndigheten redan vid avstyckning av en fastighet kan förordna om att inteckningarna i stamfastigheten inte skall gälla i styckningslotten (SFS 395 f.).

Genom ändringar i *ledningsrättslagen* har slagits fast att det går att få ledningsrätt inte bara för ledningar utan också för andra anordningar som ingår i elektroniska kommunikationsnät, exempelvis master och antenner. I ett ledningsrättsbeslut skall vidare kunna föreskrivas att ledningsrättshavaren har rätt att inom det utrymme som upplåts för ledningen låta annan installera och använda ytterligare ledningar. Flera teleoperatörer kan härigenom samutnyttja master och andra anordningar som ingår i elektroniska kommunikationsnät. Lagändringarna har trätt i kraft den 1 augusti 2004 (SFS 643).

Riksdagen har beslutat ändringar i *fastighetsbildningslagen* och *lagen om äganderättsutredning och legalise-*

ring som gäller dels förfarandet vid lantmäteriförrättningar, dels rättegångskostnaderna vid överklagande av lantmäterimyndighetens beslut om debitering av förrättningskostnader (SFS 393 f.).

I *bostadsrättslagen* har under våren 2004 införts en skyldighet för bostadsrättsföreningar att underrätta socialnämnden innan en bostadsrättshavare som har en bostadslägenhet i föreningen sägs upp på grund av störningar i boendet eller betalningsförsening (SFS 390).

Miljörätt

Riksdagen har antagit en *lag om utsläpp av koldioxid och om tilldelning av utsläppsrätter för koldioxid*. Genom den nya lagen har införts ett handelssystem för utsläppsrätter avseende koldioxid under åren 2005–2007. I samma lagstiftningsärende beslutade följdändringar i *miljöbalken* innebär att villkor om begränsning av koldioxidutsläpp inte får meddelas för de anläggningar som ingår i handelssystemet. Lagstiftningen, som har trätt i kraft den 1 augusti 2004, bygger på ett EG-direktiv om ett system för handel med utsläppsrätter för växthusgaser inom gemenskapen (SFS 656 och 667).

Andra under våren 2004 beslutade ändringar i *miljöbalken* innebär att riket delats in i fem vattendistrikt. En länsstyrelse i varje vattendistrikt skall vara vattenmyndighet med ansvar för förvaltningen av kvaliteten på vattenmiljön i distriktet. Lagändringarna bygger på ett direktiv om upprättande av en ram för gemenskapens åtgärder på vattenpolitikens område, det s.k. vattendirektivet (SFS 224).

Direktivet om bedömning av vissa planers och programs miljöpåverkan samt godkännandet av ett protokoll till FN-konventionen om miljökonsekvensbeskrivningar i ett gränsöverskridande sammanhang, den s.k. Esbokonventionen, har föranlett ändringar i *miljöbalken, plan- och bygglagen, luftfartslagen, väglagen, lagen om kommunal energiplanering, lagen om inrättande, utvidgning och avlysning av allmän farled och om allmän hamn, minerallagen* och *lagen om byggande av järnväg*. De nya bestämmelserna innebär att det skall göras en miljöbedömning när en myndighet eller kommun utarbetar vissa planer och program. Lagändringarna syftar även till att bedömningar av miljökonsekvenser skall ske tidigare i samhällsplaneringen. En i samma lagstiftningsärende beslutad ändring i *lagen om finansiering av framtida utgifter för använt kärnbränsle m.m.* har gjort det möjligt att använda medel ur Kärnavfallsfonden för stöd till vissa ideella föreningar. I sistnämnda avseende har lagstiftningen trätt i kraft den 1 augusti 2004 och i övrigt den 21 juli 2004 (SFS 598 ff.).

Immaterialrätt

För att i svensk rätt genomföra direktivet om rättsligt skydd för biotekniska uppfinningar har riksdagen beslutat ändringar i *patentlagen* och *växtförädlarrättslagen*. Ändringarna innebär sammanfattningsvis att det införts särskilda bestämmelser om patent på biotekniska, däribland gentekniska, uppfinningar. Lagändringarna har trätt i kraft den 1 maj 2004 (SFS 159 f.).

Ersättningsrätt

Riksdagen har beslutat ändringar i *sjölagen* som gäller bestämmelserna om redares och andra ansvarssubjekts möjligheter att begränsa sitt skadeståndsrättsliga ansvar vid driften av fartyg. Den huvudsakliga innebörden av lagändringarna är att begränsningsbeloppen höjts. Lagändringarna träder i kraft den dag regeringen bestämmer (SFS 651).

Associationsrätt
Riksdagen har antagit en *lag om europabolag* samt beslutat ändringar i bl.a. *aktiebolagslagen, lagen om näringsförbud lagen om värdepappersrörelse, årsredovisningslagen* och *lagen om bank- och finansieringsrörelselagen.* Lagen om europabolag innehåller bestämmelser som kompletterar EG-förordningen om europabolag i frågor där denna delegerar normgivningsrätten till medlemsstaterna eller där det annars har bedömts lämpligt att införa svenska regler vid sidan av förordningens regler. I lagen finns bestämmelser om bl.a. bildandet av europabolag, flyttningen av europabolags säte och europabolags organisation. Ett europabolag skall ha en verkställande direktör med uppgift att svara för bolagets löpande förvaltning. Bolagsverket skall föra ett särskilt register över europabolag med säte i Sverige. Ett europabolags firma skall innehålla beteckningen SE. Beteckningen står för Societas Europeae. För europabolag som bedriver försäkringsrörelse har de svenska kompletterande reglerna tagits in i *försäkringsrörelselagen.* Den nya lagstiftningen träder i kraft den 8 oktober 2004, dvs. samma dag som EG-förordningen om europabolag träder i kraft (SFS 575 ff.).

Straffrätt
I samband med att riksdagen godkänt Europarådets straffrättsliga konvention om korruption och dess tilläggsprotokoll har beslutats ändringar i *brottsbalken.* Ändringarna innebär bl.a. att straffansvaret för mutbrott och bestickning utsträckts till att omfatta parlamentariker i mellanstatliga organisationer som Sverige är medlem i samt till domare och andra funktionärer i internationella domstolars vars domsrätt godtas av Sverige. Därutöver har en särskild straffskala införts för grova fall av bestickning (SFS 404).

Godkännandet av tilläggsprotokollet om förebyggande, bekämpande och bestraffande av handel med människor, särskilt kvinnor och barn, till Förenta nationernas konvention mot gränsöverskridande organiserad brottslighet har föranlett ytterligare ändringar i *brottsbalken.* Ändringarna innebär en utvidgning av människohandelsbrottet. Genom ändringarna uppfylls också de krav som ställs i EU:s rambeslut om bekämpande av människohandel som godkändes av riksdagen våren 2002. En samtidigt beslutad ändring i *lagen med särskilda bestämmelser om tvångsmedel i vissa brottmål* är en följdändring (SFS 405 f.).

För att i svensk rätt genomföra direktivet om definition av hjälp till olaglig inresa, transitering och vistelse samt rådets rambeslut om förstärkning av den straffrättsliga ramen för att förhindra hjälp till olaglig inresa, transitering och vistelse har riksdagen beslutat skärpning av vissa straffbestämmelser i *utlänningslagen.* Det straffrättsliga ansvaret för vissa brott omfattar även gärningar som begås av oaktsamhet. Därutöver har i utlänningslagen införts en bestämmelse som gör det möjligt för en förundersökningsledare att ansöka om ett tidsbegränsat uppehållstillstånd för utländska målsägande och vittnen, bl.a. offer för människohandel, när det anses befogat med hänsyn till genomförandet av förundersökning eller huvudförhandling i brottmål. Dessa personer har getts laglig möjlighet att stanna kvar i Sverige för att genom vittnesmål och annan bevisning bistå brottsutredande personal. Lagändringarna träder i kraft den 1 oktober 2004 (SFS 206).

Andra under våren 2004 beslutade ändringar i *utlänningslagen* innebär att det införts en uttrycklig

skyldighet för domstolarna att, när de överväger att utvisa en utlänning på grund av brott och utlänningen har barn i Sverige, särskilt beakta barnets behov av kontakt med utlänningen, hur kontakten har varit samt hur den skulle påverkas av en utvisning. Samtidigt har i *lagen om särskild personutredning i brottmål, m.m.* införts en skyldighet för socialnämnden att, när utvisning på grund av brott kan vara aktuell, på begäran av bl.a. rätten eller åklagaren lämna upplysningar om huruvida utlänningen har barn i Sverige. Om så är fallet skall socialnämnden lämna upplysningar om bl.a. barnets behov av kontakt med utlänningen (SFS 515 f.).

I samband med att riksdagen godkänt ett ramavtal mellan Sverige och Förenta nationerna om bl.a. immunitet och privilegier vid FN-möten i Sverige har beslutats en ändring i *lagen om immunitet och privilegier i vissa fall.* Lagändringen har trätt i kraft den 1 augusti 2004 (SFS 612 f.).

Godkännandet av dels Tammerforskonventionen om tillhandahållande av telekommunikationsresurser för katastrofberedskap och hjälpinsatser, dels tre ändringsöverenskommelser rörande satellitorganisationerna Intelsat, IMSO och EUTELSAT har föranlett ytterligare ändringar i *lagen om immunitet och privilegier i vissa fall.* Lagändringarna träder i kraft den dag regeringen bestämmer (SFS 140).

Processrätt

Under våren 2004 beslutade ändringar i *rättegångsbalken* innebär dels att riksåklagaren inte längre är undantagen från systemet med prövningstillstånd i hovrätt och i Högsta domstolen, dels utvidgade möjligheter för riksåklagaren att förordna en annan allmän åklagare eller en extra åklagare att utföra talan i Högsta domstolen (SFS 402).

Riksdagen har antagit en *lag om försöksverksamhet med snabbare handläggning av brottmål.* Vid de tingsrätter som regeringen bestämmer införs därigenom ett särskilt snabbförfarande för brottmål så att de flesta enklare brottmål snabbare skall kunna prövas av domstol. Som ett led i snabbförfarandet får tingsrätt och åklagare delge stämningar och andra handlingar i brottmål genom förenklad delgivning. Lagen har trätt i kraft den 1 juli 2004 och gäller t.o.m. den 30 juni 2006. En samtidigt beslutad ändring i *rättegångsbalken* innebär att tvångsmedlet beslag får användas vid förenklade brottsutredningar (SFS 504 f.).

För att i svensk rätt genomföra direktivet om förbättring av möjligheterna till rättslig prövning i gränsöverskridande tvister genom fastställande av gemensamma minimiregler för rättshjälp i sådana tvister har riksdagen beslutat vissa ändringar i *rättshjälpslagen.* Ändringarna träder i kraft den 1 november 2004.

Giltighetstiden för *lagen med särskilda bestämmelser om tvångsmedel i vissa brottmål* och *lagen om hemlig kameraövervakning* har förlängts till utgången av år 2007 (SFS 617 f.).

I syfte att möjliggöra registerkontroll vid säkerhetsprövning av offentliga ombud i ärenden om hemlig telefonavlyssning och hemlig kameraövervakning har riksdagen beslutat en ändring i *säkerhetsskyddslagen* (SFS 403).

Näringsrätt

Under våren 2004 beslutade ändringar i *försäkringsrörelselagen* innebär sammanfattningsvis följande. Flertalet av styrelseledamöterna i icke-vinstutdelande försäkringsaktiebolag och i ömsesidiga försäkringsbolag får inte vara anställda eller styrelseledamöter i något bo-

lag inom samma företagsgrupp. Kravet på försäkringstagarrepresentant begränsas till icke-vinstutdelande försäkringsbolag. Möjligheten för Finansinspektionen att utse försäkringstagarrepresentant har avskaffats. Styrelsen och bolagsstämman har skyldighet att se till att de försäkringstagare som bidrar med riskkapital inte tillfogas otillbörliga nackdelar till andra intressegruppers fördel. Försäkringsbolagen skall ge information om placeringsriktlinjer för samtliga tillgångar och ta fram riktlinjer för hantering av intressekonflikter. Därutöver har Finansinspektionen fått skärpta sanktionsmöjligheter (SFS 570 ff.).

EG-förordningen om tillämpningen av konkurrensreglerna i artiklarna 81 och 82 i EG-fördraget har föranlett ändringar i *konkurrenslagen, lagen om tillämpningen av Europeiska gemenskapernas konkurrens- och statsstödsregler* och *lagen om marknadsdomstol m.m.* Innebörden av lagändringarna är att det har införts ett generellt, ständigt gällande undantag från förbudet mot visst samarbete mellan företag, när samarbetet är övervägande positivt för konsumenterna. De individuella undantagen har vidare avskaffats liksom icke-ingripandebeskeden. Systemet med gruppundantag bibehålls dock tills vidare (SFS 409 och 452).

Riksdagen har beslutat ändringar i *lagen om elcertifikat*. Härigenom har även elproduktion med torv i godkända kraftvärmeverk blivit berättigad till elcertifikat. Elleverantörerna har vidare ålagts att hos Energimyndigheten fortlöpande anmäla vilken ersättning man tar ut av vissa elanvändare för att hantera den s.k. kvotplikten i systemet med elcertifikat. Lagändringarna har trätt i kraft den 1 april 2004 (SFS 98).

Genom ändringar i *tobakslagen* införs rökförbud i restauranger och på andra serveringsställen den 1 juni 2005. Det skall vara möjligt att inrätta rökrum, som dock endast får utgöra en mindre del av serveringsställets yta (SFS 485).

Transporträtt och lagstiftning om kommunikationer

Riksdagen har antagit en *järnvägslag* och beslutat ändringar i *järnvägssäkerhetslagen, lagen om stängselskyldighet för järnväg m.m., lagen om förverkande av alkoholhaltiga drycker, lagen om alkoholutandningsprov, körkortslagen, lagen om ögonundersökning vid misstanke om vissa brott i trafiken* och *lagen om byggande av järnväg*. Den nya järnvägslagen innehåller grundläggande bestämmelser om järnvägsinfrastruktur, järnvägsfordon, utförande och organisation av järnvägstrafik, säkerhet och straff vid överträdelse av regelverket. Tunnelbana och spårväg är undantagna från lagens tillämpningsområde. Genom den nya lagen genomförs fyra EG-direktiv inom järnvägssektorn (SFS 518 ff.).

Hösten 2003 godkände riksdagen dels vissa ändringar i den s.k. SOLAS-konventionen med regler om skydd av sjöfartssektorn mot brottsliga handlingar, dels den s.k. ISPS-koden. Genom EG-förordningen om förbättrat sjöfartsskydd på fartyg och i hamnanläggningar har regelverket gjorts till gällande rätt inom gemenskapen. Den av riksdagen under våren 2004 antagna *lagen om sjöfartsskydd* kompletterar EG-förordningen. Lagen innehåller bestämmelser om bl.a. skydd för fartyg och hamnanläggningar, kroppsvisitation samt tillsyn och straff (SFS 487).

Antagandet av ett direktiv om inrättande av ett övervaknings- och informationssystem för sjötrafik i gemenskapen, det s.k. övervakningsdirektivet, har föranlett ändringar i *fartygssäkerhetslagen* och *lagen om åtgärder mot förorening från*

fartyg. Härigenom har införts en möjlighet för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter om skyldighet för bl.a. redare och befäl att lämna vissa uppgifter före ett fartygs ankomst till en hamn. Det har vidare blivit möjligt att förbjuda ett fartyg att under vissa förutsättningar gå ut i hårt väder (SFS 412 och 416).

Riksdagen har beslutat ändringar i *lagen om vissa säkerhets- och miljökrav på fritidsbåtar* som innebär att lagens tillämpningsområde utvidgats och att det införts nya säkerhets- och miljökrav för fritidsbåtar. Lagändringarna bygger på ett direktiv om ändring i det s.k. fritidsbåtsdirektivet och träder i kraft den 1 januari 2005 (SFS 475).

I EG:s regelverk för digitala färdskrivare föreskrivs, i syfte att förhindra fusk med körtider och raster, att tunga lastbilar och bussar som tas i bruk för första gången den 5 augusti 2004 eller senare skall vara utrustade med digitala färdskrivare. För att regelverket skall kunna tillämpas i Sverige har riksdagen beslutat om ändringar i *lagen om vägtrafikregister* (SFS 367).

I samband med att riksdagen godkänt den reviderade Eurocontrolkonventionen rörande säkrare flygtrafiktjänst har beslutats ändringar i *luftfartslagen, lagen med anledning av Sveriges tillträde till den multilaterala överenskommelsen om undervägsavgifter, lagen om betalningsföreläggande och handräckning* samt *lagen om immunitet och privilegier i vissa fall*. Lagändringarna träder i kraft den dag regeringen bestämmer (SFS 666 och 669 ff.).

Socialrätt

Tillgångar som ett barn får genom gåva, testamente eller förmånstagarförordnande har, genom ändringar i *lagen om bostadsbidrag*, undantagits vid beräkning av bostadsbidrag. En förutsättning för att ett sådant undantag skall få göras är att barnet har förvärvat egendomen från någon annan än sin förmyndare och att förvärvet är förenat med villkor som dels innebär att förmyndaren är skild från förmögenhetens förvaltning, utan bestämmanderätt för denne, dels anger vem som i stället skall utöva förvaltningen. Detsamma skall gälla avkastning av och sådant som trätt i stället för sådan egendom (SFS 477).

Ändringar i *lagen om assistansersättning* innebär att ersättning inte får lämnas för längre tid tillbaka än en månad före den månad då ansökan eller anmälan gjordes. Ändringar i *lagen om handikappersättning och vårdbidrag* innebär att handikappersättning inte får utges för längre tid tillbaka än sex månader före ansökningsmånaden (SFS 644 f.).

Riksdagen har beslutat ändringar i *lagen om inkomstgrundad ålderspension*. Ändringarna gäller bl.a. reglerna om utbetalning och ändring av premiepension samt återkrav i premiepensionssystemet (SFS 544).

Två nya lagar med anledning av konventioner om social trygghet har antagits, nämligen *lag om konvention mellan Sverige och Luxemburg om social trygghet* och *lag om nordisk konvention om social trygghet*. Båda lagarna träder i kraft den dag regeringen bestämmer (SFS 491 och 114).

Lagstiftning om socialförsäkring

Riksdagen har beslutat ändringar i *lagen om allmän försäkring, lagen om underhållsstöd, utsökningsbalken, lagen om indrivning av statliga fordringar* och *lagen om arbetsskadeförsäkring*. Ändringarna rör underhållsstöd, bl.a. vad avser frågor om underårigs ansökan om förlängt underhållsstöd, behörig försäkringskassa vid skyddade personuppgifter och indrivning av ford-

ringar avseende återbetalningsskyldighet för underhållsstöd. Ändringarna träder i huvudsak i kraft den 1 januari 2005 (SFS 492, 476 och 478 ff.).

En ny statlig myndighet för socialförsäkringens administration har föranlett en *lag med anledning av inrättande av Försäkringskassan* samt ändringar i *lagen om allmän försäkring* och i *socialförsäkringslagen*. Den nya lagstiftningen träder i kraft den 1 januari 2005 (SFS 274 ff.).

Riksdagen har antagit en *lag om självbetjäningstjänster via Internet inom socialförsäkringens administration* (SFS 115).

Lagstiftning om hälso- och sjukvård

Riksdagen har antagit en ny *smittskyddslag*, och beslutat ändringar i bl.a. *miljöbalken, lagen om allmänna förvaltningsdomstolar, livsmedelslagen, sjömanslagen, lagen om kriminalvård i anstalt, lagen om behandlingen av häktade och anhållna m.fl., sekretesslagen, hälso- och sjukvårdslagen, lagen om vård av missbrukare i vissa fall, lagen om undersökning beträffande HIV-smitta i brottmål, lagen om ersättning till smittbärare, karantänslagen, lagen om gemensam nämnd inom vård- och omsorgsområdet* samt *lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga*. Den nya smittskyddslagen syftar till att tillgodose befolkningens skydd mot spridning av smittsamma sjukdomar. Lagen omfattar alla sjukdomar som kan överföras till eller mellan människor och som inte endast är ett ringa hot mot människors hälsa. I lagen finns bestämmelser om bl.a. ansvaret för smittskyddet, anmälan och utredning av sjukdomsfall, enskildas informationsplikt och rättigheter, stöd till smittade, förebyggandet åtgärder, smittspårning och tvångsåtgärder. Smittskyddsåtgärder som avser objekt eller djur regleras fortsättningsvis i annan lagstiftning. (SFS 168 ff.).

Under våren 2004 beslutade ändringar i *läkemedelslagen* och *lagen om etikprövning av forskning som avser människor* syftar till att i svensk rätt genomföra ett direktiv om tillnärmning av medlemsstaternas lagar och andra författningar rörande tillämpning av god klinisk sed vid kliniska prövningar av humanläkemedel. Den nya lagstiftningen innehåller bestämmelser till skydd för försökspersoner och patienter vid klinisk läkemedelsprövning. Därutöver finns bestämmelser om administrativa rutiner för sådana prövningar på EU-nivå. Lagstiftningen har trätt i kraft den 1 maj 2004 (SFS 197 f.).

Arbetsrätt

Riksdagen har antagit en *lag om arbetstagarinflytande i europabolag* och beslutat ändringar i *lagen om styrelserepresentation för de privatanställda* och *lagen om europeiska företagsråd*. Härigenom genomförs i svensk rätt ett direktiv om komplettering av stadgan om europabolag när det gäller arbetstagarinflytande. Arbetstagarinflytandet skall uppnås genom att det inrättas en förhandlingsdelegation för arbetstagarna vid bildandet av ett europabolag. Delegationen har till uppgift att träffa avtal om arbetstagarinflytandet i det bolag som skall bildas. Om parterna inte lyckas ingå ett avtal skall arbetstagarinflytandet regleras genom särskilda bestämmelser i lagen. Lagstiftningen träder i kraft den 8 oktober 2004 (SFS 559 ff.).

En under våren 2004 beslutad ändring i *lagen om arbetslöshetskassor* innebär att den kompletterande arbetslöshetskassan, Alfa-kassan, skall ta ut en avgift av den som får ersättning från grundförsäkringen enligt lagen om arbetslöshetsförsäkring och som inte tillhör någon arbetslöshetskassa. Lagändringen

träder i kraft den 4 oktober 2004 (SFS 225).

Banklagstiftning

En genomgripande modernisering av lagstiftningen för banker och kreditmarknadsföretag har genomförts under våren 2004 genom att riksdagen antagit *lag om bank- och finansieringsrörelse, lag om införande av lagen om bank- och finansieringsrörelse* och *lag om inlåningsverksamhet* samt beslutat ändringar i ett 60-tal lagar. Den viktigaste nyheten är att bankernas inlåningsmonopol avskaffats. Kreditmarknadsföretag, såsom finansbolag och bostadslåneinstitut, samt icke-finansiella företag som uppfyller vissa krav relaterade till verksamheten har fått möjlighet att ta emot inlåning från allmänheten. Kreditmarknadsföretagen omfattas av en reglering och tillsyn som i allt väsentligt överensstämmer med den för banker. Icke-finansiella företags inlåningsverksamhet regleras i lagen om inlåningsverksamhet (SFS 297 ff. och 417 ff.).

Riksdagen har antagit en *lag om investeringsfonder* och *lag om införande av lagen om investeringsfonder* samt beslutat ändringar i närmare 30 lagar. Den nya lagen ersätter lagen om värdepappersfonder och genomför det s.k. UCITS-direktivet. Lagen om investeringsfonder reglerar såväl värdepappersfonder som specialfonder. Utgångspunkten är att fondspararna ska ha ett gott konsumentskydd samtidigt som konkurrensen på fondmarknaden stärks. Den nya lagstiftningen har trätt i kraft den 1 april 2004 (SFS 46 ff.).

Lagstiftning på utbildningsområdet

Riksdagen har beslutat ändringar i *lagen om rekryteringsbidrag till vuxenstuderande*. Härigenom har det gjorts möjligt för landsting och kommuner att under perioden den 1 juli 2004 – den 31 december 2005 rekrytera anställda till studier med rekryteringsbidrag (SFS 545).

Lars Haglind och *Anders Norin*